sciam. Visum est eidem patri soporato quod aulam regiam pulcherrimam
cum asino suo intraturus ascenderet. Hic asino tributum vectigalis pro vi-
a solvit. Exhorruit vir piissimus et abhominatus est hoc non iudicans
secundum dignationem et aggredi formidans regredi moliebatur quousque
benigniter admonitus est voce de throno lapsa: Nihil ad suum vel
aule regie spiritualis contemplationem pertinere id quod se non tollit natura-
lia necessaria quod suus asellus corpulentus et irrationabilis expediebat.
Plane sic est et dicit apostolus: Evenit nonnumquam ut turbationes pugne
ne deordinationes et feditates carnis sensualiter agitate sur-
rexisse faciant superius meritum nostrum. Sicut econtra magna virtu-
tibus seminibus superbie venenum omnia fructus evertentem repente nonnumquam
inducit. Tantummodo examinat se anima quantum potest. Nec ob aliud
contemplationi vel studio aut quieti quilibet desistat nisi ut a-
pud se exaltetur deus. Ac per inde magis ac magis humilietur et in
suam pravitatem ymmo nichilleitatem resiliat et resiliens cadat et deus
suscipiet eam. Hec est via tuta et regia et secura. Denique fine loquendi
pariter omnes audiamus: Deum time et mandata eius observa. De te des-
perans, in se fidens, et mandata eius observa. Quod in te est non omittens.
Hoc est omnis homo, id est sine eo nichil est homo quo ad bene esse.

Explicit tractatus de pollutione nocturna
Incipit tractatulus magistri Jo. Gerson de cogni- **Gerson:**
tione castitatis et pollutionibus diurnis

Scripsi pridem aliqua super preparatione ad missam sub de-
cem considerationibus omissione supra principaliter
ex materia pollutionis nocturne. Nunc autem de pollu-
tionibus que videntur fieri vigilando quesita sunt a me a-
liqua que solent timoratas conscientias plurimum turbare sicut frequenter
ex diversis personis utriusque sexus tam in confessione quam extra potui
comprehendere. Propterea consului nedum doctores in scriptis eorum super hac re
sed etiam colloquium habui cum expertis et discretis in confessionum
materia, ymmo et a medicis huiusmodi multiplicis et varie pollu-
tionis causam inquisivi. Denique prout se locus audire misit id pro castita-
tis cognitione necessarium censui aperire. Consideratio prima.

Presupponendum est igitur in primis quod a corpore humano deflu-
it multiplex humor per meatus membrorum providendorum quam generationi

depurati sit. Unus est vero seminalis. Alius vero urinalis. Alius quodam
modo medius qui potest appellari salivalis vel sputalis. Alius additur
huiusmodi presertim in mulieribus qui nominatur menstrualis. et huic similis quantum
masculo accidit ex infirmitate. Porro facile est satis cognoscere pa
tientibus secundum et ultimum fluxum quia scilicet ille est vere urinalis vel vere men
strualis. Habent enim suam distinctionem in colore et liquiditate et tales exe
unt ut communiter sine multa delectatione in membris genitalibus preser
tim nisi commisceantur alie cause delectationis sicut contingit contrahitur
Ceterum huiusmodi proprie seminalis et huiusmodi ille medius non ita faciliter ab invicem
discernuntur propter similitudinem in albedine et viscositate seu tenacita
te et quantum spissitudine. Habent nichilominus distinctas proprietates et diversos
ortus et meatus. Unde defluunt determinati cognoscere spectat ad me
dicos. Est itaque huiusmodi seminalis superfluum ultime digestionis. superflu
um non in qualitate sed in quantitate. Natura enim naturaliter sufficienter alimentum pro
alimento corporis mittit ex omnibus membris quod superest ad vasa geni
talia nunc plus nunc minus. Et quando superhabundat ipsi natura conatur expel
lere tandem illud superfluum. quod fit vel in actu generationis seu coni
bitus. vel per evaporationes similes sudoribus. vel per aliquas fedas distil
lationes quandoque sine sompnis. Aliquando cum delectatione. Aliquando in perceptibiliter.
Vigilia consciencia venit tamen voluntarie quam involuntarie mo
dis valde multis. nunc ex vicio nature nunc ex vicio culpe. Fluxus
huiusmodi ille medius fit ex quadam superfluitate alimenti nedum in quantitate
sed et in qualitate. quia scilicet ineptus est nutritioni ineptum simili generationi. velud
in saliva videmus et aliis superfluitatibus defluentibus a cerebro tamen per
os quam per nares ipsius terminum et immundus et aliis humiditatibus et cerebro. In
mittit autem se talis huiusmodi medius cum urinatione. aliquando per se defluit
sine cogitatione et sensu. Crebrius vero fit cum delectatione et pruritu quan
do plus quam in urina. quia cum urina. quia cum inordinatione quadam erit
Porro etiam nichilominus quod vix aut numquam causat iste fluxus huiusmodi
medius talem modum delectationis et commotionis qualis totius corporis et spe
cialiter in pudendis. Ideo ita perstringit et obnubilat in suo exi
tu iudicium rationis sicut venit vere in humore seminali. quoniam et ille
humor seminalis magis digestus et ad causationem libidinose de
lectationis nisi per infrigidationem aut aliunde corruptus sit propor
tionabilior invenitur. Habet insuper huiusmodi iste medius quod ex levioribus
causis ac maiori facilitate movetur ad exitum quam seminalis. presertim
ti in mulieribus adeo quod ex levissimo motu corporis de loco ad locum

uel ymaginatione absque alia cogitatione et absque consensu preci
at Ex effectu vero percipitur per sordiditatem quandam viscosam in
camisia sua uel in pannis Fuerint autem similis et non sine aliquo sensu
contaminate uel propter unum dumtaxat personam pulchram sive dilectam sive
turpem sive iuvenem sive senem sive secularem sive religiosam et
quandam devotam aspiciunt aut tangunt aut ei arrident aut confabulantur aut
loquuntur etiam ubi nichil de opere carnali volunt aut putant nec cum
Aspergere sed nec cogitare ¶ Consideratio secunda :
Attendendum est secundo principaliter circa hanc materiam quod delec-
tacio seu commotio libidinosa pruritus seu titulatio provenit in
membris que loquimur frequenter absque fluxu quoniam Sunt enim fuosi-
tates aliquae quibus mediantibus moventur spiritus et hec supracalefiunt et inflant
et distendunt venas et nervos in membris illis Fit quod stimulatio
quedam ut pruritus uel titulatio quod dum quiete extinguitur uel sedatur per
attentationem sentitur et quando completur delectatio libidinosa sine quovis
fluxu Patet hoc in pueris adhuc etate quando nondum apta est seminationi
propter defectum seminis uel attenuationem venarum Quilibet autem huiusmodi
pruritus ex talibus fumis seu spiritibus tam ab intrinsecis per ymagi-
nationes fortes uel sordidas species mariae aut per ymaginati-
ones libidinosas et turpes quas ab extrinseco per allocutiones procas
et per aspectus lubricos aut tactus impudicos per se uel aliunde provocatos
Et si complementum delectationis ex talibus absque omni semine contingat verum tamen
virginitatis vix sine magnorum Heu prochdolor quam in pue-
ris manet virginitas cogitatione stupor est nisi forsan pueris et
puellis hanc excuset defectus sufficientis iudicii rationis Dicendum est preterea
quod non omnis pruritus circa membra pudenda debet iudicari proprie libidinoso
si etiam cessio eius uel extinctio per iucunditatem ut alter debet appellari
luxuriosa delectatio Videmus utique quod et in aliis membris crebro pru-
ritum sentimus quem unguibus scalpendo uel ut vix vulgariter loquitur sopi-
mus uel extinguimus Est autem hec passio nonnunquam tam vehemens ut etiam
cum vulneratione carnis per ungues et effusione sanguinis vix cessat
quod passio si membra illa genitalia invaserit accidit quandoque in magnam
angustiam quod hoc pati cogitur Dum sit huiusmodi pruritui remedium quod
quale fieret in aliis membris ipse in pollutiones fedas et vere libidino-
sas atque culpabiles prolabitur Contingit insuper mediante quod in membris
eveniat quedam passio consurgens ex quibusdam fumis dicentibus per

venas membrorum istorum et nervos adeo quod reddi non possit etiam per usu
carnale vel alia attestatione. Quemadmodum narrat Iuvena
lis de quadam matrona nobili Romana. Est igitur in hoc casu vel in simi
libus tutius de vera certitudine ad medicos recurrendum. Denique patri
et istis quod pueri et puelle cum societate atque disciplina in cubilibus et poti
bus atque societatibus ne ab intrinseca causa vel extrinseca consuescant
here libidinosas huiusmodi commotiones primum in sua carne. Alioquin pro
venient ex consuetudine vel in quadam necessitate per agendi. precipue
dum etas grandior advenerit. Delectatio insuper improbior et veheme
tior sentietur. Quare et confessores vel parentes commonitionem aliquam
debent facere pueris et puellis ut a talibus abstineant nec a se
nec ab aliis turpiter se tactui permittant. Attendant quilibet discre
tus ex premissis quid agendum et videat ne dum nimium fuat loqui
pudicitia sequitur quam maior iocundatio et confessio de talibus ulla
fiat. Attendat ex adverso nedum prohibitio sit expressa ipsa conatum ad
augeat. Verum namque est quod poete: Nitimur in vetitum. Porro si parentes
prohibeant filias suas ab oculis virorum et adolescentulorum similiter et
filios a puellarum contrectationibus cum non poterunt filios cohercere
verbis aut verberibus ne ipsos aut ipsas male contrectet. cum sit utique
hoc flagitiosius quam alterum et eo plus habens periculi quo maior est
illic verecundia et tutela maior. Video tamen de stultis immo nepha
riis parentibus curio suos et suas nimia facilitate convenientibus
Video de ceteris vel servis vel ancillis vel aliis qui permittunt hanc turpitu
dinem grossissimam inducere sub quadam ludi specie non verentur. Ve ve mun
do ab hac corruptione vitanti omnes curam. Consideratio tertia.

Attendamus tertio principaliter quod in theologico vel morali
negotio dum inquisitio fit de aliquibus affectibus vel operibus
an sint vel qualia sint peccata. facienda est resolutio principalis et finalis
ad libertatem consensus vel dissensus in talibus. et inde peccatum directe dicitur
peccatum adeo est voluntarium quod si non esset voluntarium non esset
peccatum. Et iuxta rectam doctrinam. Actus exterior super interiorem nihil addit
malitie vel moralis culpe. Ea propter pollutiones vel fedas distilla
tiones ex membris genitalibus plus respicere convenit ordinem mora
lem quam naturalem. licet consideratio naturalium conferat ad moralium cognitio
nem pleniorem. Quemadmodum etiam in invidia, gula, et circa alia
vitia precipue carnalia que materiam vel fomentum habent satis patet.

no̅ 2o

Presupponamus igitur quinto pro decisione. Consideratio quinta.

matricis parentis ac filium conformiter ad doctrinam Augustini de pro
cessu temptationis in nobis sicut in adam fuisse scripturam commemorat.
Et dicimus quod commotio libidinosa consurgit pro statu nature corrupte
nobis etiam invitis et sepissime etiam preuenit omne iudicium rationis. nostrum pro
sequens subest arbitrio aut consensui libero. iuxta Augustinum dicentem
Non est in potestate nostra quibus visis tangamur. sed est in potestate nostra in spu
ere vel acceptare. Intellige similiter de auditu et olfactu de tactu et
gustu. Conuenit autem hec inuoluntaria preuentio ex corruptione nature
per peccatum originale pro statu nature lapse. Pro statu vero nature pri
mitus constitute et integre talis preuentio viciosa neque contigisset. Fuisset
enim regimine hominis taliter ordinatum quod ratio sive animus supra sen
sualitatem absque ulla preuentione vel rebellione seruasset. Propterea
reputatur omnis commotio talis libidinosa preueniens iudicium rationis esse
peccatum saltem veniale quoniam ipsa consurgit preter vel contra iudicium one
sue rationis. Veri(?) similiter proinde dictum illud sapientis. Nullus est absque pec
cato etiam infans vnius diei. Conuenient quippe in quolibet filio ade
non privilegiato commotiones huiusmodi preter vel contra iudicium rationis.
Et ita sumendo large peccatum veniale absque tali diu viuere non valet.
Dicitur autem talis commotio voluntarie magis a peccatrice volunta
te primi hominis quam a propria. propterea si debet proprie appellari peccatum etiam
veniale oportet ut aliquomodo propria voluntas sit in causa. Consideratio x^a^.

Nunc quinto attendendo ad inuestigationem principalis dubii.
quando talis commotio libidinosa est peccatum mortale et quando non. quando
de veniali attentis premissis non est facienda presumptio scrupu
losa vel dubia. Consideremus qualiter ad illam commotionem seu temptationem
se habeat libera voluntas. Et fieri potest multipliciter. voluntas vno modo
se habet pure priuatiue tamen dicitur quod non dicitur. hoc est absque omni actu voli
tiuo pro omni differentia temporis quod nec ante voluit quod illa commotio fieret
nec aliquid disponens per se ad illam voluerit et dum fit aut postquam facta
est non aduertit. et ob hoc circa eam non consentit vel dissentit. aliunde for
sitan occupata vel in sompno voluntas. Alio modo se habet pure positiue tamen di
cente quod conuertit. hoc est cum actu volitiuo vel nolitiuo. sic quod aut ante vo
luit deliberate vel voluit quod illa commotio fieret. aut dum fit vel facta
est placet vel displicet deliberate. sic quod habet consensum vel dissensum
liberum in tali commotione acceptando illam vel de acceptando cum aduerten
cia quod ita vult vel ita non vult. Voluntas se aliter habet circa commotionem
illam libidinosam quasi medio modo sic quod neque se habet pure priuatiue
nec volendo sed illam nec nolendo. Et similiter se non habet pure positiue

volēdo delibēratiue illā vl' nolēdo et ad eā actualit' se conuertēdo
s; se h; q̄si dissilendo vl' dormiēdo vl' nō curādo Ita q' n' expsse
expsse s; dissimulat et dormitat dū attendē et uigil esse tenet' aut dū
aduenit piculū nec tn̄ obuiare vl' resilire conatur Glosa dē sex:
Quo circa dicamus sexto concipiter q' distinguī solet ī volū
tate dupl' consensus. Unus completus delibēratiuus et directus Alter
incompletus vl' interpretatiuus et indirectus Primus fit dū voluntas suffi
cienter et actualiter aduenit p iudiciū rōis reflectentis se sup se
q' sic vl' sic agit. vult nichilominus sic agē. Et hic consensus ē comiter
satis notus etiā apud parū eruditos vl' ī moralibus usitatos
q' plenus ē et directus Alter vero consensus qui ē dictus interpretatiuus
difficilius ē aduertē. Ita fit multis modis Unus ē qn̄ qs debz ēē p
uigil cōtra aliqd reprimēdū vl' repellendū dū iā insurgit actua
liter. s; omittit et negligit repellē q̄si tacens Tunc ipse voluntati cui
tacet consentire uidetur Sic nauta negligens dr' causa submer
sionis nauis Secundus vero dicitur qn̄ racio dz ēē p uigil cōtra ali
qd reprimēdū q' si actus esset indifferens vel talis circa quē rō nō de
beret laborare ad repellēdū seu reprimēdū q' scz nō imminet pi
culū pcti p silentiū suū tūc nō dr' voluntas in tali silencio conse
tire Sed potius aliqn̄ debet dici dissentiens. sicut fit ī temptacōibus
blasphemie et multis aliis q' melius uincitur silencio siue nō aduertē
do q̄ pugnādo et dirētē conādo. Sic ī similibus qn̄ qd vertū ē aut
qd' tacet nō statim videt' consentire ymo verius dissentire iudicat'.
Alia regula dicit Cui tacit nō contradicit aut negat Amplius vero
sit consensus iste secundus nouus q' indirectus. qn̄ scz voluntas aliqd' vlt
vel agit ad qd' solet sequi aliud q' ē pctm̄. ut cū aliqs inebriat
se voluntarie ad quod sequitur dormicio vl' ex dormicōe omissio
surgēdi ad officiū diuinū ad qd' obligatur. dicitur tn̄ omissio sur
gēdi voluntaria indirectē scz ex primario consensu modo dicto Actus
vero consequentes inde tn̄ hnt de uicio cōptū de consensu ī principali
actu primo nec amplius si inde aduertitur alius consensus. Possunt alias
ūbis distinguē de consensu voluntatis et similiter de dissensu Un'
pposito aliquo obiecto culpabili. voluntas pt se cū illud habē
seu cōportare. Ite vl' ē dirētē vl' indirectē Ite vl' ē plene et pfectē
Aut vult id' seplene et ipfectē. Ite postremo hz se suspēsiue et q'
dūmodo neutraliter q̄si scz nullū hēs actū nolendi vl' volendi

circa illud sed tenet iudicium suum in suspenso vel ad aliud se divertit
Et hec distinctio si bene percipiatur clavis est in omni negotio morali ad
apprehendendum exitum difficultatibus innumeris Consideratio septima

Dicimus ultra septimo quod circa actum criminale aut aliquem huiusmodi
actum propositum voluntatis potest se habere multipliciter. Uno modo quod consentit
in opus si facultas adesset aut nisi pudor aut timor humanus impedi-
ret. Alio modo quod licet refugiat et horreat consentire in opus tale nepha-
rium ipsa voluntas nichilominus versat et reversat in animo suo cogitationem
de illo. Et iterum potest fieri multipliciter. Uno modo ut deliberate plene et diu
in hac cogitatione delectetur et hoc peccatum est in illo cui prohibitus est car-
nalis concubitus sicut in uxoratis. Si enim aliquis actus prohibitus est
consequenter delectatio. Similiter si actus permittitur permittitur similiter delectatio
consequens diu et per se ad illum actum voluntarie additur et de per se quoniam
in specie mulieris non est de per se peccatum sic nec delectatio de per se consequens
sed de per accidens consurgit crebro delectatio illa libidinosa in incontinentibus
quam continentes non habent. Hec autem regula multum notanda est contra scrupu-
losos ex una parte et ex altera parte contra periculum et pluries etiam caute
dimittendum. Cogitat aliomodo talis circa huiusmodi delectationem ut
eam possit fatigando et conando quasi per vim vel industriam repellere
et non semper expedit sicut nec pugnare cum venenoso serpente dum
aliter potest declinari. Cogitat aliomodo ex quadam sola curiositate
que sepe noxia est et criminalis. Cogitat alio modo quod non advertit periculum
imminere sibi pro tali cogitatione sed in exercitium virtutis sibi convertit
et hec potest esse virtuosa et caveatur sufficienter periculum. Cogitat
alio modo quod vult et cogitur de hac materia docere alios vel de ipsius
conditione plenius edoceri. Et si hec agit cum appositione inculpate
tutele non peccat mortaliter etiam ubi pollutio sequitur. Sic diceret
cum homo cogitur audire confessiones a caritate et si qua sunt similia.
Denique voluntas quandoque se habet ad actum talem propositum quodammodo
neutraliter vel suspensive quod nec expedit circa hec deliberare
ut si sit loci et temporis opportunitas aut si proponatur sibi quid mal-
let vel in actum illum consentire vel perpetue carere tute facit si non de-
liberet et de utraque parte propter periculum incidendi vel in presumptionem fal-
sam si eligeret perpetuo carere vel in peccatum mortale si eligeret in actum illum
consentire. Hec autem cautela conveniens multum et expediens ad difficiles
interrogationes que vel interius vel exterius curiose fieri solent vel propo-
ni ubi periculum imminet quid eligatur. Et ita terminatur veritatio

illius prouerbij vulgaris Silencium melius est quam stulticiam dicere Sic
agebat qui dixit Et factus sum sicut homo non audiens et non habens
in ore suo redargutiones ¶ Consideratio octaua
Veniamus nunc octauo ad respondendum quibusdam interroga-
tionibus in hac materia de pollucione que fieret vigilando
et proponens aliquas annotemus que ad materias alias de-
ducte prebere potuerint occasionem cognoscendi veritatem de peccatis
Nulla pollucio diurna vel nocturna ¶ Prima proposicio
plus habet de peccato quam fuerit de consensu cum illa in libe-
ro arbitrio Sic de ira inuidia gula et similibus dicitur Patet
propter ex tercio notabili Unde si nullus fuerit consensus verus vel
interpretatiuus directus uel indirectus perfectus vel imperfectus nullum peccatum
erit pollucio illa peccatum Ista est expressa Augustinus sententia de ciuitate dei lo-
quentis de corrupta per uiolenciam Dicit enim quod illa delectacio nullum est
peccatum in corpore dissencientis sicut nec in corpore dormientis Et Bonaue-
tura dicit eum loqui eciam de peccato proprie veniali Sic quod fuerit alter
istorum consensuum tunc iudicandus erit de qualitate et quantitate peccati propor-
cionabiliter ad consensum Consensus itaque verus plus habet culpe
quam interpretatiuus. ceteris paribus. et consensus directus plus quam indirectus
et consensus plenus plus quam imperfectus. Immo consensus verus dum imperfectus
est ex fragilitate vel ignorancia sepe reputatur solum venialis
qui si perfectus esset mortalis diceretur Similiter consensus indirectus
non plus causat in sequentibus actibus de malicia quam ipse sit
in illo Et ita pollucio veniens ex solo consensu in copula venia-
le directa est solum venialis. Exemplum de incestu loth secundum doctores
Et hoc valet ad materiam de pollucione nocturna cognoscendam
Immo si iam peccatum sit deletum per penitenciam non oportet sequentes actus
esse nouas culpas ex ista racione ¶ Secunda proposicio
Nulla pollucio diurna debet proprie dici mollicies nisi
fuerit per consensum liberum vno modo vel alio prouocata vel extorta
Patet ex precedenti quoniam sicut non fuit pollucio hec in potestate
pacientis Ita nec peccatum Mollicies autem sonat in peccatum quoniam dicit Apostolus
quod neque molles regnum dei possidebunt ¶ 3a proposicio
Nulla talis pollucio debet reputari casus reseruatus
sub nomine mollicie Immo nec peccatum ut dictum est Patet quod non est
mollicies. et magis dolendum est qui huiusmodi est tale aliquid
pertulisse quam egisse uel voluisse. sicut contingit in erectione pudendorum

itelligitur cu consensu voluntatis. Additu est sub noie mollici no.
ei qz forsa in casu posset superior tale casu sibi ad hora ul quo
ad aliquos reservare no qz peccm sit sed ut magis instruetur
et instrueret si sit peccm uel differenties ad peccm seu ad pctu pr
cipui et si sit pollucio ppe dicta. Vz tn gnalit et p se fiei dicunt

Nullus fluxus ex mebris ¶ Capitulo quarta ¶ Simul ess pmo stultu
generacionis deputatis reputandus e de se pollucio uel molli
cies si no fuerit vere senalis. Vn fluxus vrinalis ul menstrua
lis uel alterius humoris medici neqq appellandus e mollicies siue t
pollucio. Et ex ossepti patet q nec isti casus reservari deberent
sub noie pollucionis. sicut capitulo precedens exponebat. Ez dictu e i
capitulo q isti fluxus no st reputandi de se mollicies. qm de p acci
dens ul propter adiunctu aliqd pt seius euenire sic capitulo sequens docet

Nulla pollucione uel fluxu contingentibus sine ¶ Capitulo quinta
hoiez gruiori i iordianori feditate ana sua maculare q si
sit alius vere pollutus q p mollicie pmo p fornicacioez p adul
teriu ul sacrilegiu ul incestu supratus deduiat h capitulo p illa q de
laicos causa z puritas i e notabili pdixinus. Vn z post h spado
dit desflorare virgine dicitur insup tn pueri q puelle ante a
nos nubiles etatis desce i inice dicitur etia frigidi z maleficia
ti no potetes seiare nepharis nequissimis nonuqq illecebris se
met iquinare. et eo flagiciosius st ista p oci rtaciones alicui
q aliter quo diuti diuat viget z ardescit absqz sedacione
p effluxu seminis hec ignominiosa labes passionis ¶ Capitulo sexta

Pollucio ul fluxus q uel nichil habuerit de consensu nec
p osequens de pctu. no ipediunt hoiez de p se a celebraci
one dicimus de p se qz de p accns aliter e. Vtpote qz paciens
scrupuloso z timidus e i hac pte z faciens sibi osciaz iqeta z du
bia. Aut qz paciens sentit se ex hac feditate distinsiatu i aio
ac deiectu. Aut qz nequit sufficienter cogitaciones lubricas a cur
pes inde consurgentes depelle. Vn notandu q sicut ymagina
ones voluntarie z lubrice disponut mate ad huiusi fedas co
mociones. Ita uiceuersa sopnia nonuqq de norte ul cogitaciones
i uigilia pueniut ex hoi comocione z caruli stimulacioe. quad
modu uitus aliter z alia cortinat q mingitus et times q senitus
dictimus. preterea etia principale q de illo de quo loqmur licet uo
luntarius fuerit i paciendo remanz tame i aia qda carnalis t

degustatio. qua finit. Gustato spū desipit mō Ita gustata
carnali uoluptate et iuitis desipit spūs Addūt alij innitētes dic
tis. bonaūe ꝛ aliorū dicētes īpedimentū gnale ē eo q reqrit
ad celebratioēz mūdicia necdū spūalis a pᵒ ꝫ corꝑalis ab
huiuscemodi fedā humore hoc aliter habeat veritate putamꝰ
apparuisse dn̄ i tractatu de pollucioē nocturna loquenti Vn
dn̄s de palude eruditus in legibus tā canonicis q ciuilibꝫ
q dimis dicit de pollucioē nocturna si causā nō habueit
culpabilē q debet hō cessare a celebracioē debet iḡr de cō
gruo nō de precepto sic q peccet mortaliter si celebret Cū
videtur Augꝰ dicē de cotidie cōicantibꝫ q nec laudat nec ui
tuperat. ꝫ eos suo sensui ꝛ sue deuocioī delinqt Vn si alter
coniugū īpodens debitū nō arcetur a cōione fm̄ bonauētura
videtur q illa macula corꝑalis nō īpedit cōionē ymo nec
īpediret celebracioēz sacerdote greco q̄ similiter vxori idē
debitū tenetur postulanti ¶ capᵒ septima
Sicut nō oīs illecebrosa cogitacio consurgēs i aīa etiā
cū aliquo cōsensu dubio vl̄ interpretatiō vl̄ ipsō Similit nec
oīs pruritꝰ vl̄ titilacio vl̄ stilacio cōsurgēs in mēbris genita
libꝫ ex hac illecebra īpediūt a celebracioē Cit nᵗ cōfluꝛꝰ
ide cōsequēs de ꝑ se īpedit dū iō nō cōsentit vl̄ dū renitit
nᵗ plene cōsentit i aliū. ꝑma pte ut arbitror cōcedūt oēs
de 2ᵃ vero pte silr̄ ē iō si ꝓpō precedens attēdat Consiliū tn̄
ē i hᵃ pte ut nitetur diligēter ōmissioēs ꝛ satagat hō ne
morosam ꝛ sensualē cogitacioēz in se qlēciꝫ sic figit de
aliquo ꝛ ēm aliqd qn eam dū vult possit euellē Ita ait
de te rebꝰ dicit Seneca et nō de cogitacioēs mirles ꝛ fluxꝰ
ide sequētes absq cōsensu uoluntario. vincitur pleriꝫ salu
briuꝰ tuneꝰ ꝛ effumaiꝰ si iō se hꝫ ēm illas ꝑ modū nō cun
tis vl̄ dimitētis volūtatē ad alia q si sollicitetur tristet
turbet et tenetur tales expellē. Notet in hoc loco tractu
tulꝫ i gallico de remedio cōtra temptacioēs blasphemie cō
positꝰ Auget itaq cogitacio vehemēs vl̄ pᵒgnia conatiua ꝑm
nutrit cogitacioēs hoī ymo multiplicat et efficaciores reddi ad
fluxū cōsequēdū q si dissimulaueit neq curaueit plus q de
alteiꝰ humoris naturalibus fluxū acquiesceret posset aptari cū re

hanc exemplum de iuuenibus qui trabem in alto positam numquam absque ti
more transirent quam audaces per consuetudinem aut alacres tamen securitate
transibunt. Fit autem diuersio talis multipliciter. Primo per impressionem sigilli cru
cis in pectore uel in fronte quod aliqui reputant efficacissimum. Sic id signum
est superhabale atque salutiferum summe precium humilitatis. Vincit autem humi
litas laqueos dyaboli dicente Antonio. Fit hec diuersio aliquando per lesi
onem aliquam corporalem in lingua uel alibi. Item per exprobrationem et al
locutionem seueram suarum cogitationum tamquam essent aliquibus apparentes tempta
tor exterius. Phy phy de uobis cogitationes inutiles. Apostolus hinc
abite in malam horam. Venietis sum aliis occupatus. Non de uobis cu
ratum non uisum. Discedite ab hinc. Expectetis usque in seruitium dulces.
Fit et hec diuersio nonnumquam per irrisionem quamdam talis illusionis
consurgentis tamen multipliciter in animo et turpiter. Fit denique per uita
tionem per confessionem puram et nudam et supra modum per spem et implo
rationem diuini auxilii sine quo continens nemo plene esse potest. Capitulum viii.

Difficile est uel impossibile absque diuina illuminatione cognoscere
certitudinaliter radicem et causam pollutionis diurne si uidelicet
ueniat ex consensu uero uel interpretatiuo et consensu directo uel indi
recto aut a consensu superioris rationis uel inferioris prouenit. Puto
tamen hanc considerationibus esse notam. Ex quo consequenter infertur
quod hic beatus est uir qui semper est pauidus et quod bonarum mentium est
facere culpam ubi de ueritate non esset aliquam faciendam. Expedit de ta
libus confiteri et non sine consilio prudentum et expertorum propter ta
lia michilipendere uel contempnere. In nobis autem expedit quod post consi
lium acceptum a prudentibus expertis et deuotis dimittat homo scrupulos
et timores nimios. Alioquin nichil omnino mederetur in pusillanimitate quadam
et inquietatione spiritus que non posset sufficienter recipere illum cuius
in pace factus est locus. Nec ascendit umquam talis anima in perfectionis sub
limitatem. Debet uero superior et expertus cuius in hac re queritur con
silium a subditis postquam explorauerit omnia dicere diffinitiue et
solidam decisionem. Tu fac ita. Eum si medicus in medendo uacillauerit
aliis in egroto sperandi est serium stabilitas. Hinc tragicus ait.
Cui dubiam salutem dat afflictis negat. Capitulum nonum.

Ad obuiandum periculis et scrupulis qui consurgunt ex fluxu
fedo diurno considerande sunt diligenter cause et radices ut eius
agnitis fiat diligens et discreta prouisio. Discretam uero dicimus
prouisionem que nec uelit abscondere causas cum maiori detrimento

piculi · et scandalo quod sit huiusmodi fluxus q[uia] quia non est nisi venialis
presertim dum huiusmodi ille medius quem diximus nec et adiuso permittit eu
licentiose fieri quam de se culpanda sit et reseruari faciliter · potest cuius
modi sit lubrici aspectus usus incepti · societatis plus quam deceret cum ambi
lis in se generis delectacione et si non de per se libidinosa periculosam
tamen et plus equo sensualem · quam michilominus aliquem sub officiis aliquibus
spiritualis edificij ut est confessio vel lectio vel erudicio colorare primo ve
rius obscurare se conatur · Sed et caueat aliorsum superior sibi a sus
picionibus nimis · et a quadam ut sic loquar inutili zelotipia cum sub
ditos se cohibeat non indigens ieiunia excessiua vel seruitutis eos ab
iniungere inutiliter et spiritualia colloquia vel officia vetimus eis · Seruia
deinque comici illud · Ne quid nimis · Et illud sapientis · Noli nimium
esse iustus · Etiam quia nimis emungit elicit sanguinem · Difficile est fateor in
hac re auream mediocritatem tenere · Sed spiritualis omnia diiudicat · velud
in aere splendido mediante sole · velud petram in fonte lucido et illum
iudicat super omnem diem · Carnalis vero iudicat velut in fonte turbido
et limoso non discernens de grossis etiam in subtilibus venenosis immix
tis · velut petram in domo caliginosa vix attrectando discernens sic ab
illis iudicat · Postremo vix iter die et nocte et tamen frequentissime
se se fallit et impingit in die velut in tenebris · Saluare illum debet spiritua
lis ductrix manus quod si renitit se ducere spernit si premonitione sibi
si prior et abbas mauult esse dum transit per tenebras et per obrupta
portabit quidem ille dampnacionem suam et dux liber euadet · [? · x ·]
Pollucionem corporalem · quia precedit consensus · quia comitatur · quia se
quitur est tamen cum non consensus · quia cum sensus operatur · Et ita fit non
solum cum consensu · sed et consensu · Ultimum horum grauius est · et incidit quis
pollucionem culpabilem · Denique tria prima licet non incidat quis et de per
se pollucionem culpabilem sit ipsa culpe et pene · Alterum vero quia solum
pollucio sit cum sensu · non est de per se peccatum · primo frequenter auget
meritum tamque materia virtutis dum resistitur violencie passionis quam dum se
titur ipsa magis et magis allicit et impellit · Caueat similiter resistencia
sit plus virtutis · Addimus quod et si pollucio corporalis et vere seminalis
diurna vel nocturna nullo modo debet scienter extorqueri etiam pro sanitate
vel alleuiacione corporis · vel iudicio medicis concedi · Si tamen dum sine
mali consensu prouenerit cum vel extorquere prouenerit ipsa placeat non
quia delectacio est · sed quia alleuiacionem corporis operatur · Hec non iudicatur
esse peccatum · Videat tamen homo presertim nouicius ne huiusmodi

cōplacētia se sequuntur ꝑtendens vnū et agens alterū Saluḃ
etiā cogitationes et iudicia circa re hāc diuersē ꝗ̄ habere
Pollutio diurna ul' nocturna dū sentit' ꝗppo vndecima.
effluere nō debet violenter ꝓhibere si ꝓbabiliter esti
metur ꝙ huiusdi violencia frustra esset Nichilominus ꝓ cōtinuacōe
virtutis et ꝓ euasiōe ꝑiculi uidetur expediens ut hō conet' ꝓhi
bere quātū sentit ul' experitur cōmode fieri posse. qm̄ et si hec re
seruo nocte debeat corpi ꝓderit aīme Natura deniq3 postmodū
vno mō uel alio talē humorē a se eicit. patet ī mulieribꝰ puer
periis quibꝰ sumitur mamme dū nō elicitur lac. alioqn̄ semp
fluere pati est Sic pollucōes iste ymo et prauitas tuncꝰ nō ꝑ
cedo ul' cōcedo ꝑ abstinēdo vincitur Similiter at experti ēciā ī prauitu
sexuali hec at pollutio ēciā in vigilia si ī pñcipio usq3 ad finē
habeat iugiter racōez ī voluntate renitente ꝗtū ꝑt iux ꝗsu
negocij voluntas reputabitur nedū nō peccasse. īmo multiplr'
meruisse dicit ꝑ bte lucie Si me inuitā corruperis in castitas du
plicabitur ad coronā Potest at casus diurne pollucōis euenire
ita eos q' hūt de necitate audire ꝯfessiōes uel aliq̄ talia cogitare
ul' agere ad q̄ sequitur aliqn̄ renitentibꝰ eis toto posse et sibi ꝯtinue
tibꝰ ab inicio usq3 ad finē talis passio feditatis. Et si q̄s dicit.
Omittat talis q' tm̄ fragilis est et lubricum audire ꝯfessiōes. ꝓdicare
et silia Respōdet' ꝙ ī multis casibꝰ nō opꝫ hoc fieri ꝓpter necessitatē
consilij et euitacōne scandali et obligacōez officij. Sed q̄lēs sit isti
casus nō ꝑt gnāliter arte diffiniri Reseruatur hoc ad id ꝙ sapiens
iudicabit circūstanciarū condicōne pensata Cōsulo tn̄ ut audituri
ꝯfessiones ī huiusdi ꝑiculo accedat. ꝓuidus tn̄ tiore et tremore.
Auertat itaq3 ꝗtū potest faciē seu oculos carnis et nō minꝰ oculos
mentis ab aspectu sensuali illiꝰ q' ꝯfitet'. Si ascēdat ī carne tēmꝑs
illum recogitet aīaz illiꝰ veluti cadauera et saniā. qa tunc nō
ꝓcedit diu Deinde celebraturꝰ si ꝑt officiū hoc differre post
missā suā tucius agit. qm̄ recens huiusdi fluxus plus ipedit ce
lebracōez ꝙ̄ vetꝰ Constituat ꝓterea confessor et in illo statu
corpꝰ ī quo minꝰ scandalizabitur ut stet uel flectet genua. uel
alicubi se ꝯuertet Sit itaq3 sermo suꝰ dū ad talia venit fiat
breuis et rigidus. presertim ut ꝯfitens ꝑitꝰ ē nō temeritate
verecundia sponte vitꝰ euomere. Si ꝑ affabilitatē quādā opꝫ
a ꝯfitēte nimis verecūde nuditate sine feditatis extorquere

pfecto ubi maius iest periculū. sed si cautus ad hec sedi servitu
ti descendit. nō curiositas aut lubricitas iuvabit. cautus aut
tē deus faciens cū temptatione pventū. Notetur ad itellectū
pleniorē pmissoꝝ. prima summa confessoꝝ. ti. iii. li. iii. de virgi
nib. ubi qritur quo pditur virginitas. De tractatulo que
ascribunt aliqui sancto Thome. sed magis apparet ex stilo et ma
teria q̄ sit bonaventure. et incipit Cum fundamentū et ianua. et est
utilis multū. Explicit tractatus magistri Jo. Gerson. de pollu. diurna.

Incipit tractatus magistri Jo. Gerson de diversis dyaboli temptationibus.

Homines sub dei manu ... temptationibus
humiliatos. adeo cognoscendi utrumque in generali no
titia nimium in virtuti intime per grandem ignorantiam.
ad deum adversus oēm inimici nequitiam. utiq; fragi
litatē imbecillitatē q; sciendū ut in nobis admodū nichil veri
in dei soliusque factoris fidamus auxiliis. michi propositū ē subtiles
nonnullas insidias enarrare. quas cunctis nostris opibus hostis
humani generis dyabolus ingerit. Cuius nā scilicet pravo in eo omni
qd cogitamus loquimur. operamur deceptionis sue tendit laqueos. Sepe q;
nititur adversus eos presertim qui divino famulatui magnopere se i
nit intentos. quos videlicet sub specie boni si valet ad malū conduit.
Ipse naq; fallacissimi latronis instar vie societatiq; bonoꝝ se
commiscet. Et quousq; feriendi ac occidendi aiam oportunū temp
nactus fuerit, se se fingit amicissimū. Cū vero sepius ad
esse per admixtionē malitie alicuius. scilicet actionē nostrā conatur macu
lare molitur. sive initio. sive medio. sive fine operis. Cū vero ipse
dinoscit bone actioni perficiendi nequit. quo minus ipsa perficiatur intentione
falsa conatur. conatur ipse putat ut eius operationis finis constituatur
perversus. aut inanis gloria. aut quibus carnalis voluptas. At si ac
tionis principiū conatus eluserit suos. rursus cū illius medio et
fine confliget. qui etiā completa iā actioni adhuc insidiabitur homi
nē ob virtuose perfectū opus vana efferri letitia summa ope conte
dens. Vult sane aliquis elemosinā largiri cū id ne fiat hostis
impedire nō potest. hortatur ut eā vel ob consequendā mundi gloriam tri
buat. Vel spe aliqua ductus ab eo cui datum est munus. Aut hoc e.
Aut quoniam arripiendi servitiū. Cuius si quis et hanc temptationē
superavit. alia multo amplius periculosa ei rursus immittet que